

Onderzoek UNICEF- jongerenadvies 2025

Rapport Ipsos I&O

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2025/163

Datum

juni 2025

Opdrachtgever

UNICEF

Auteurs

Naïma van Huizen
Liselot Jonkman
Roos Thijssen
Judith van Werkhoven
Roy van der Hoeve

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding onderzoek	8
1.2 Doel en onderzoeksvragen	8
1.3 Methode	8
1.4 Analyse	9
1.5 Leeswijzer	10
2 Resultaten	12
2.1 Jongeren over de politiek	12
2.2 Belangrijke onderwerpen voor jongeren	14
2.3 Waar maken jongeren zich zorgen over bij deze onderwerpen?	17
2.4 Oplossingen	22

Samenvatting

Ter voorbereiding op het UNICEF-jongerenadvies heeft Ipsos I&O in opdracht van UNICEF onderzoek gedaan naar welke maatschappelijke vraagstukken jongeren in Nederland belangrijk vinden. Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een online vragenlijst en drie focusgroepen onder jongeren van 10 t/m 17 jaar oud. De online vragenlijst is uitgezet in het I&O Research Panel, aangevuld met een extern panel. In totaal vulden 1.295 jongeren de vragenlijst in. Het veldwerk van de vragenlijst liep van 16 tot en met 24 april en de focusgroepen zijn uitgevoerd tussen 19 mei en 27 mei 2025. Deze samenvatting presenteert de belangrijkste uitkomsten.

Jongeren voelen zich nog steeds niet gehoord door Nederlandse politiek

Gemiddeld beoordelen jongeren de mate waarin zij zich gehoord voelen door de Nederlandse politiek met het rapportcijfer 4,4. Dit is vergelijkbaar met 2024, toen jongeren gemiddeld een 4,5 gaven. Jongeren lichten toe dat zij geen stemrecht hebben en niet om hun mening gevraagd worden. Ook is de politiek volgens sommigen te veel gefocust op problemen die volwassenen aangaan en minder op waar jongeren (in de toekomst) mee te maken hebben.

Jongeren negatief over gedrag van politici

Ruim vier op de tien jongeren (43%) zijn van mening dat politici zich slecht gedragen. Zij vinden dat politici veel ruzie maken en zich kinderachtig gedragen. Ook hebben jongeren het gevoel dat politici meer gefocust zijn op hun eigen belangen, dan op het oplossen van problemen voor het land. Daarnaast vindt een aanzienlijk deel van de jongeren (50%) het moeilijk om te beoordelen hoe politici zich gedragen en is 8 procent van mening dat politici zich wel goed gedragen.

Top 3 belangrijkste onderwerpen: pesten, huizentekort en veiligheid van Nederland

De belangrijkste maatschappelijke onderwerpen voor jongeren zijn op dit moment pesten (41%), te weinig huizen en te dure huizen (36%) en de veiligheid van Nederland (36%). Dit is vergelijkbaar met 2024 toen ook pesten en het huizentekort in de top 3 stonden. Het thema veiligheid is dit jaar nieuw in de lijst met onderwerpen en vervangt armoede in de top 3.

Verschillen tussen groepen jongeren

Er zijn verschillen tussen jongeren van verschillende leeftijden in de onderwerpen die zij belangrijk vinden. Pesten staat bij de jongere jongeren (10 t/m 15 jaar) bovenaan in de top 3, terwijl dit voor oudere jongeren (16 t/m 17 jaar) buiten de top 3 valt. De thema's veiligheid en huizentekort vallen juist in de jongste leeftijdsgroep (10 t/m 12 jaar) buiten de top 3. Daarnaast vinden meisjes en jongeren die een theoretische opleiding volgen gemiddeld meer onderwerpen belangrijk dan jongens en jongeren die een praktische opleiding volgen.

Tabel 1.1 Top 3 belangrijkste onderwerpen volgens jongeren, uitgesplitst naar leeftijd (n=1.295)

Top 3	Totaal	10 t/m 12 jaar	13 t/m 15 jaar	16 t/m 17 jaar
1.	Pesten (41%)	Pesten (52%)	Pesten (41%)	Te weinig huizen, te dure huizen (55%)
2.	Te weinig huizen, te dure huizen (36%)	Dierenleed (42%)	Veiligheid van Nederland (37%)	Mentale problemen bij jongeren (39%)
3.	Veiligheid van Nederland (36%)	Armoede (41%)	Te weinig huizen, te dure huizen (35%)	Veiligheid van Nederland (37%)

Zorgen over pesten, huizentekort en veiligheid van Nederland

In de focusgroepen is besproken waar jongeren zich precies zorgen over maken bij de meest genoemde onderwerpen. Hieronder beschrijven we wat er naar voren komt uit deze focusgroepen per onderwerp.

Pesten: Jongeren geven aan dat pesten een complex probleem is dat in uiteenlopende vormen, zowel fysiek als online, voorkomt en een grote impact heeft. Volgens de jongeren is het onderscheid tussen plagen en pesten soms vaag. In alle leeftijdsgroepen erkennen jongeren dat pesten vaak voortkomt uit onzekerheid bij de pester en dat groepsdruk een rol speelt. Jongeren voelen zich soms geremd om pesten te melden vanwege angst voor vertrouwensbreuk met volwassenen. Het aankaarten van pesten, vooral op anonieme wijze, blijft vaak moeilijk. Meningsverschillen delen omtrent grote onderwerpen, zoals pesten, doen jongeren liever niet.

Huizentekort: Het huizentekort vormt een groot obstakel in de toekomstperspectieven van jongeren. De oudere jongeren (16 t/m 17 jaar) maken zich bijvoorbeeld zorgen over de mogelijkheid om studentenhuysvesting of een eigen woning te vinden, onder andere door de lange wachtlijsten. Volgens de jongeren vergroot zich de ongelijkheid tussen arm en rijk door het tekort aan woningen. Jongeren vragen zich af of zij een huis kunnen betalen zonder hun hele leven schulden te hoeven aflossen.

Veiligheid van Nederland: De jongeren gaven aan dat het vooral gaat over hoe veilig mensen zich in Nederland voelen. Daardoor ging het over verschillende thema's, zowel buitenlandse dreigingen (oorlog en conflict) als binnenlandse kwesties (criminaliteit). Hoewel de jongeren Nederland niet als zeer onveilig ervaren, beschouwen ze het ook niet als geheel veilig. Jongeren hebben bijvoorbeeld ervaringen met lastiggevallen worden op straat, maken ze zich zorgen over vrouwonvriendelijk gedrag, zien ze steekpartijen in het nieuws en worden soms mensen meegenomen naar school.

Oplossingen

In de focusgroepen is ook gesproken over mogelijke oplossingen voor pesten, het huizentekort en de veiligheid van Nederland. Oplossingen die genoemd in de focusgroepen worden, geven we onderstaande weer.

Pesten: Het **structureler aandacht geven aan pesten** is, net als in 2024, de oplossing die jongeren aandragen om pesten tegen te gaan. Lessen over pesten en de impact zouden kunnen helpen. Jongeren hebben aangegeven dat online gesprekken zouden helpen om pesten laagdrempelig aan te kaarten. Hierbij zijn vertrouwelijkheid en anonimiteit cruciaal. De oudste groep (16 t/m 17 jaar) suggereert om meer aandacht te geven aan de pester.

Huizentekort: Jongeren geven aan dat er **meer regelgeving rondom huizenbezit** moet komen. Jongeren hebben voorgesteld dat de overheid een maximale verkoopprijs voor woningen en een woninglimiet instelt. De overheid zou ook een vast percentage van de woningen beschikbaar moeten maken voor starters.

Veiligheid van Nederland: Voor de jongeren is het belangrijk om zich **veiliger te gaan en kunnen voelen** in Nederland. Het plaatsen van meer lantaarnpalen zou de zichtbaarheid en veiligheid op straat kunnen vergroten. Daarnaast zou voorlichting op scholen kunnen helpen om te leren hoe

je zo veilig mogelijk over straat kan gaan. Volgens de jongeren zouden onderzoeken naar onveilige wijken en het ondernemen van gerichte actie, de veiligheid kunnen verbeteren. Om ons voor te bereiden op internationale conflicten, wordt voorgesteld om meer mensen te werven voor het leger. Al vinden jongeren het ook lastig om oplossingen te bedenken op het gebied van internationale veiligheid.

Inleiding

1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Jaarlijks overhandigt UNICEF op Jongeren Prinsjesdag het UNICEF-jongerenadvies aan de Nederlandse politiek. Met het UNICEF-jongerenadvies zorgt UNICEF ervoor dat jongeren hun mening kunnen geven over belangrijke onderwerpen en dat ze gehoord worden. Het traject voor het opstellen van het UNICEF-jongerenadvies bestaat uit verschillende fasen: van onderzoek doen tot het vormen van concrete adviezen. UNICEF heeft Ipsos I&O gevraagd om net als in 2023 en 2024 het onderzoek uit te voeren dat de basis vormt van het jongerenadvies.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is onder meer inzicht geven in welke maatschappelijke vraagstukken jongeren op dit moment het belangrijkste vinden en waarom zij zich hier zorgen over maken. De doelgroep zijn jongeren van 10 t/m 17 jaar in Nederland.

Met dit onderzoek geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- 1 Welke maatschappelijke vraagstukken vinden jongeren (10 t/m 17 jaar) het belangrijkste?
- 2 In welke mate maken jongeren zich zorgen over deze vraagstukken?
- 3 In hoeverre voelen jongeren zich gehoord door de politiek?
- 4 Welke persoonskenmerken zijn hierop van invloed?

1.3 Methode

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden hebben we kwantitatief onderzoek gedaan door middel van een online vragenlijst, aangevuld met drie focusgroepen onder jongeren.

Online vragenlijst

In overleg met UNICEF is de vragenlijst voor een nieuwe meting van het onderzoek voor het Jongerenadvies. De vragenlijst van het onderzoek van 2024 is hiervoor als uitgangspunt gebruikt en aangepast. Het invullen van de vragenlijst duurde maximaal 5 minuten. De vragenlijst is uitgezet in het I&O Research Panel. Via het panel zijn 16- en 17-jarigen direct benaderd. De 10- t/m 15-jarigen zijn via hun ouders, die lid zijn van het I&O Research Panel, gevraagd om de vragenlijst in te vullen. Naast het I&O Research Panel is gebruikgemaakt van een extern panel, om aanvullende jongeren te benaderen. De dataverzameling liep van 16 april tot en met 24 april 2025. In totaal vulden 1.295 jongeren de vragenlijst in.

Tabel 1.1 Responsoverzicht

Leeftijd	Aantal	%	School	Aantal	%
10-12 jaar	392	30%	Basisschool	378	29%
13-15 jaar	490	38%	Vmbo	237	19%
16-17 jaar	413	32%	Havo	251	19%
			Vwo	316	24%
Totaal	1.295	100%	Mbo	59	5%
			Hbo/wo	27	3%

Focusgroepen

In de vragenlijst konden jongeren zich aanmelden voor een focusgroep. Er zijn vervolgens drie focusgroepen georganiseerd.

- 1 Een focusgroep met jongeren van 10 t/m 12 jaar
- 2 Een focusgroep met jongeren van 13 t/m 15 jaar
- 3 Een focusgroep met jongeren van 16 t/m 17 jaar

Alle focusgroepen waren online via Microsoft Teams. In de focusgroepen gingen we dieper in op de drie onderwerpen die uit de kwantitatieve vragenlijst naar voren kwamen als meest belangrijk: veiligheid van Nederland, pesten en het huizentekort. Besproken is waar jongeren zich precies zorgen over maken bij deze onderwerpen, wat zij hiervan merken in hun dagelijks leven en welke oplossingen zij zien. De focusgroepen duurden een uur en werden begeleid door twee onderzoekers van Ipsos I&O. Daarnaast waren bij alle focusgroepen de projectleider van UNICEF en een jongere van het UNICEF Jongerenpanel aanwezig. Zij konden meekijken en eventuele vragen achteraf stellen.

Voorafgaand aan de focusgroepen maakten de deelnemers een huiswerkopdracht ter voorbereiding. De jongeren kozen één onderwerp uit (veiligheid van Nederland, pesten of huizentekort) een gaven aan (1) wat maakt dat zij dit onderwerp van belang vinden en (2) welke associaties zij hebben bij dit thema. De focusgroepen zijn uitgevoerd in de periode van 19 mei tot en met 27 mei 2025.

1.4 Analyse

Kwantitatieve resultaten: vragenlijst

Op de kwantitatieve data is een weging toegepast naar geslacht, leeftijd, opleiding en regio. Dit betekent dat de verhoudingen naar deze kenmerken in de respons zijn teruggebracht naar de werkelijk bestaande verhouding. Op deze manier zijn de resultaten representatief voor de populatie wat betreft deze kenmerken.

Indien de percentages in figuren niet optellen tot 100 procent, is dit het gevolg van afrondingsverschillen. Bij de analyse is zoveel mogelijk gekeken naar relevante verschillen tussen subgroepen op basis van achtergrondkenmerken, zoals opleidingsniveau, geslacht en leeftijd. De verschillen worden alleen beschreven indien er sprake is van een relevant en significant verschil.

De vragenlijst bestond uit zowel gesloten als open vragen. De antwoorden op de open vragen worden beschreven en aan de hand van citaten geïllustreerd.

Kwalitatieve resultaten: focusgroepen

Op donderdag 5 juni vond een duidingssessie plaats via Microsoft Teams met de onderzoekers van Ipsos I&O en medewerkers van UNICEF. In deze sessie zijn de (eerste) resultaten en inzichten uit de focusgroepen gedeeld. Deze inzichten vormen de basis voor de analyse en zijn verder uitgewerkt en aangevuld door de onderzoekers van Ipsos I&O.

De resultaten van de focusgroepen worden zoveel mogelijk onderbouwd door citaten vanuit de gesprekken met de deelnemers. De focusgroepen zijn gericht op het verdiepen van de inzichten die voortkomen uit het kwantitatieve onderzoek. In focusgroepen kan – meer dan in kwantitatief onderzoek – worden ingegaan op waar jongeren zich precies zorgen over maken, wat ze zien in hun eigen omgeving, welke gevoelens ze daarbij hebben en wat ze als mogelijke oplossingen zien voor de maatschappelijke thema's. Hoewel de resultaten van de focusgroepen niet representatief zijn voor de volledige doelgroep, zijn deze wel een waardevolle illustratie en verdieping van de gevonden kwantitatieve resultaten. Door de uiteenlopende leeftijden en woonplaatsen van de deelnemers van de focusgroepen, geven deze niet een representatief maar wel een divers beeld van de belevingswereld van de doelgroep.

1.5 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Hierbij gaan we eerst in op de mate waarin jongeren zich gehoord voelen door de Nederlandse politiek. Vervolgens bespreken we welke maatschappelijke thema's jongeren belangrijk vinden en wat de top drie van belangrijkste onderwerpen is. Daarna volgt een uitleg van waar jongeren zich precies zorgen over maken bij de onderwerpen uit de top drie. Tot slot beschrijven we welke oplossingen jongeren zien voor deze drie onderwerpen.

Resultaten

2 Resultaten

2.1 Jongeren over de politiek

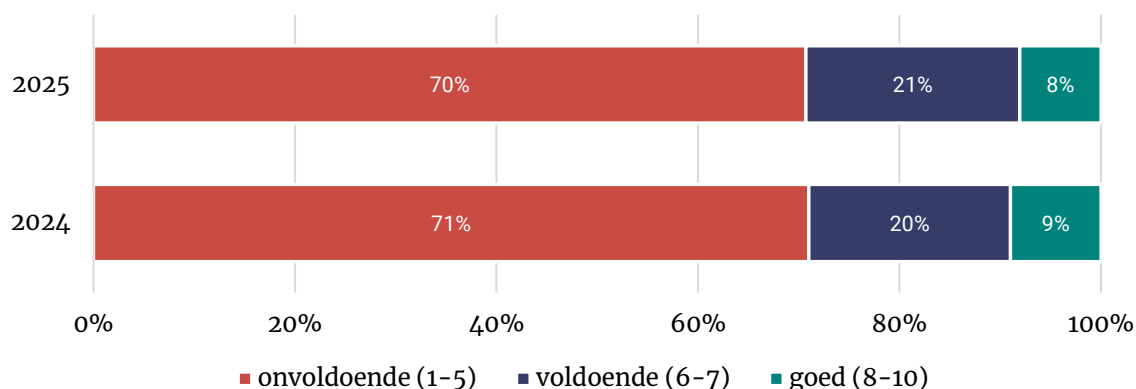
Jongeren voelen zich nog steeds niet gehoord door de politiek

De mate waarin jongeren zich gehoord voelen door de regering en de politiek beoordelen zij gemiddeld met het rapportcijfer 4,4. Dit is vergelijkbaar met 2024, toen jongeren gemiddeld een 4,5 als rapportcijfer gaven. Zeven op de tien jongeren vinden dat de regering en de politiek niet goed luisteren naar de mening van kinderen en jongeren.

Jongeren die een onvoldoende geven leggen uit dat zij geen directe inspraak hebben. Zij mogen niet stemmen en worden ook niet om hun mening gevraagd. Ook zien ze dat de politiek vooral gericht is op problemen die volwassenen aangaan en er weinig actie wordt ondernomen op problemen waar jongeren mee te maken hebben of krijgen in de toekomst. Daarnaast wordt er volgens sommige jongeren helemaal niet geluisterd naar wat mensen in Nederland willen, dus ook niet naar wat jongeren willen. Jongeren die een voldoende geven lichten toe dat er wel geluisterd wordt maar dat er geen actie wordt ondernomen. Ook zijn er jongeren die aangeven dat er wel naar specifieke jongeren wordt geluisterd, zoals kinderburgemeesters en in het Jeugdjournaal.

- “Denk bijvoorbeeld aan het asielbeleid en dat er ontzettend weinig aandacht gaat naar het klimaat. Iets wat veel kinderen juist wel aangaat. De politiek luistert vooral wat ze zelf en hun aanhang willen, waar kinderen dus niet onder vallen omdat ze nog niet kunnen stemmen.”
- “Er wordt ons bijna nooit iets gevraagd.”
- “Ze denken niet aan onze toekomst.”
- “De politiek luistert helemaal niet laat staan naar jongeren.”
- “Ik lees vaak dat de overheid bezig is met oplossingen zoeken voor problemen die jongeren inbrengen, ik zie de uitvoering echter nog niet altijd even duidelijk. Het probleem met de huizenmarkt is bijvoorbeeld nog niet opgelost, al wordt er wel over nagedacht en gepraat.”
- “Ik vind dat ze regelmatig naar ons luisteren als ik naar het jeugdjournaal kijk.”

Figuur 2.1 Hoe goed vind jij dat de regering en de politiek luisteren naar de mening van kinderen en jongeren? (n=1.295)

Politici gedragen zich niet goed vinden jongeren

Ruim vier op de tien jongeren vinden dat politici zich niet goed gedragen¹. Zij leggen uit dat er veel ruzie wordt gemaakt en dat politici zich kinderachtig gedragen. Ook hebben jongeren het gevoel dat politici meer gefocust zijn op hun eigen belangen, dan op het oplossen van problemen voor het land. Volgens hen praten en beloven politici veel, maar komt hier vervolgens weinig van terecht. Hierbij merken enkele jongeren wel op dat niet alle politici zich slecht gedragen.

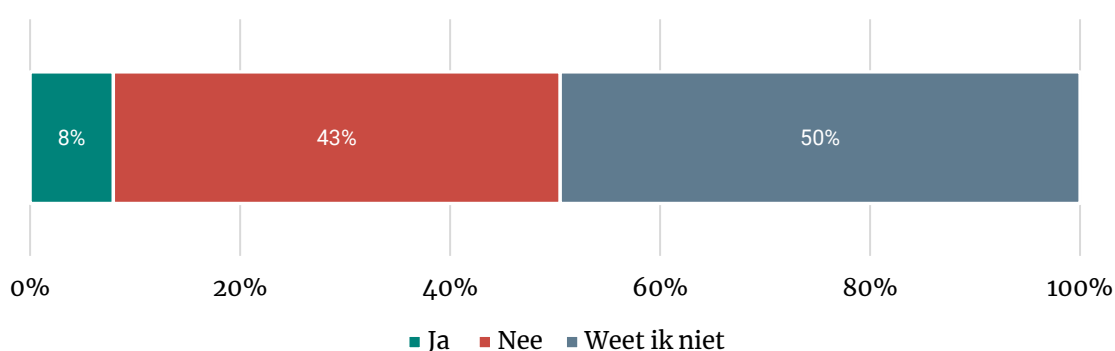
- *"Het heeft weinig met inhoud te maken. Ik vind dat er heel vaak op de persoon wordt gespeeld. Dat er heel naar over mensen wordt gesproken."*
- *"Het is vaak dat ze beloftes maken maar meestal gaat het fout of lukt het niet."*
- *"Ik vind dat ze veel te veel discussiëren en dat het daarom te lang duurt voordat ze een besluit hebben en omdat het lang duurt worden de problemen soms groter."*
- *"Het zijn net kleine kinderen die ruzie maken."*
- *"Afhankelijk van de persoon natuurlijk, maar veel politici gedragen zich kinderachtig (zoals minister Faber)."*

Een klein deel van de jongeren (8%) vindt dat politici zich wel goed gedragen. Zij lichten toe dat politici proberen te doen wat het beste is voor Nederland en proberen problemen op te lossen. Ook vinden zij dat politici zich meestal netjes gedragen naar elkaar en goed overleggen.

- *"Ze proberen het land zo goed mogelijk te regeren."*
- *"Ze doen en zeggen geen onaardige dingen."*
- *"Je hoort ze vaak op tv en ze blijven netjes tegen elkaar. Ze geven hun mening."*

De helft van de jongeren vindt het moeilijk te beoordelen of politici zich goed gedragen of niet. Mogelijk krijgen zij (te) weinig mee van de politiek om hier een oordeel over te geven.

Figuur 2.2 Vind je dat mensen in de regering en in de politiek zich goed gedragen? (n=1.295)

¹ De dataverzameling voor dit onderzoek liep van 16 april tot en met 24 april 2025 en daarmee voor de val van kabinet Schoof op 3 juni 2025.

2.2 Belangrijke onderwerpen voor jongeren

Belangrijkste onderwerpen: pesten, veiligheid en huizentekort

Jongeren is een lijst met 26 onderwerpen voorgelegd en gevraagd welke zij daarvan belangrijk vinden. De jongeren konden minimaal drie en maximaal tien onderwerpen kiezen. De meest jongeren kozen meer dan drie onderwerpen (zie Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.).

Pesten wordt het vaakst als belangrijk onderwerp benoemd door jongeren, 41 procent vindt dit belangrijk (zie Figuur 2.3). Op de tweede plaats staat de veiligheid van Nederland (36%), gevolgd door het huizentekort (ook 36%). Ook klimaatverandering, armoede, ongezond leven en dierenleed vinden (ruim) drie op de tien jongeren belangrijke onderwerpen.

Er zijn geen jongeren die geen van de onderwerpen belangrijk vinden of niet weten wat zij belangrijk vinden.

De top 3 komt daarmee gedeeltelijk overeen met 2024. Ook toen stonden pesten en het huizentekort hierin. Het derde onderwerp in de top 3 was vorig jaar armoede. Dat is dit jaar vervangen door het nieuw toegevoegde onderwerp veiligheid.

Tabel 2.1 Aantal onderwerpen gekozen

Aantal onderwerpen gekozen	%
Drie	35%
Vier tot zes	28%
Zeven tot negen	20%
Tien	17%

Verschillen tussen groepen

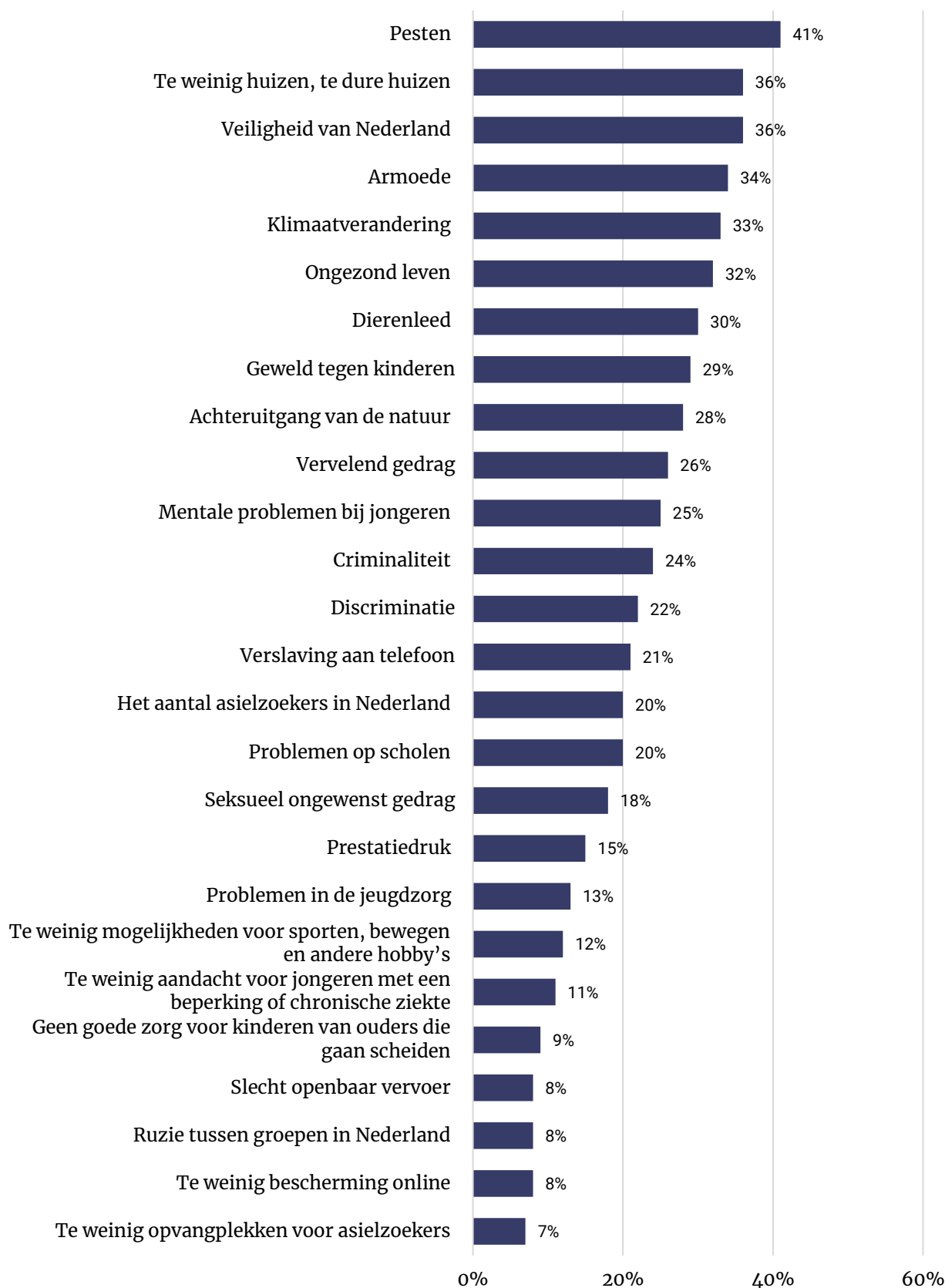
De top 3 onderwerpen die jongeren belangrijk vinden, verschilt tussen leeftijdsgroepen. De tabel hieronder presenteert de top 3 per leeftijdsgroep.

	10 t/m 12 jaar	13 t/m 15 jaar	16 t/m 17 jaar
1	Pesten	Pesten	Huizentekort
2	Dierenleed	Veiligheid	Mentale problemen bij jongeren
3	Armoede	Huizentekort	Veiligheid

Ook tussen jongens en meisjes zijn er verschillen. Meisjes vinden gemiddeld meer onderwerpen belangrijk dan jongens. De volgende onderwerpen zijn voor meisjes vaker belangrijk dan voor jongens: discriminatie, goede zorg voor kinderen bij scheidingen, geweld tegen kinderen, dierenleed, mentale problemen, problemen in de jeugdzorg en seksueel ongewenst gedrag. Jongens zijn vaker van mening dat ruzie tussen groepen in Nederland een belangrijk probleem is.

Jongeren die een praktische opleiding volgen vinden gemiddeld minder onderwerpen belangrijk dan kinderen die op de basisschool zitten en jongeren die een theoretische opleiding doen.

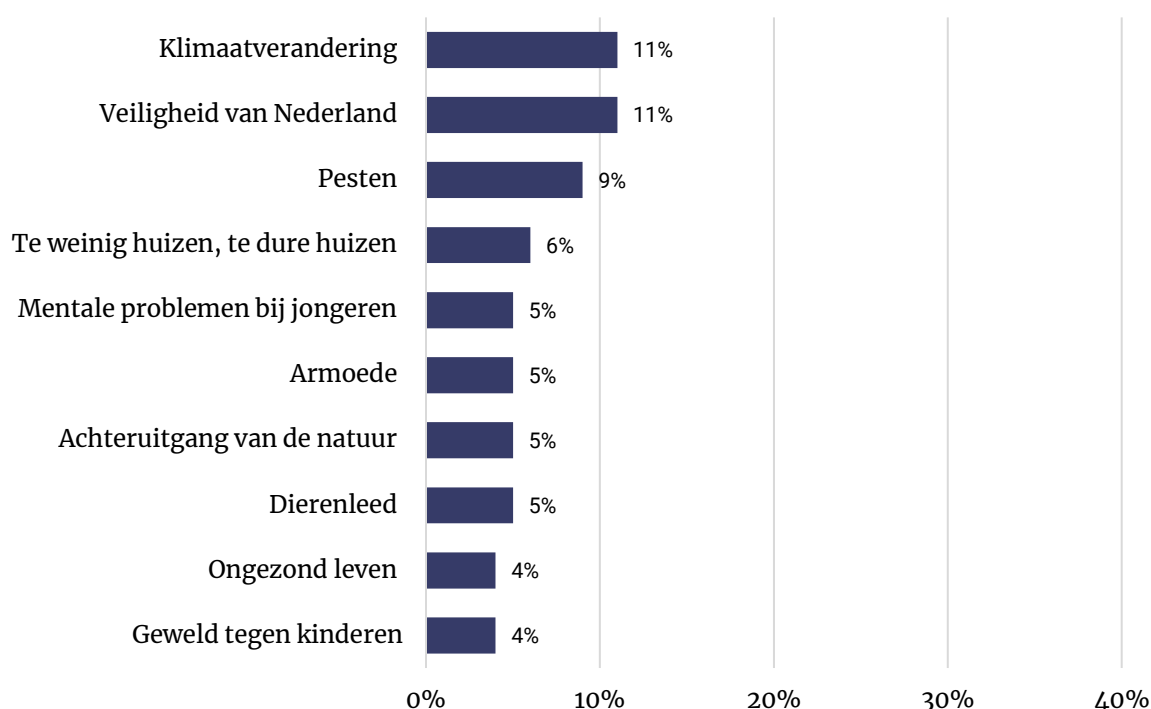
Figuur 2.3 Welke problemen vind jij op dit moment belangrijk in Nederland? (minimaal 3 en maximaal 10 onderwerpen) (n=1.295)

Klimaatverandering en veiligheid vaak meest belangrijke onderwerp

De maximaal tien gekozen onderwerpen hebben jongeren vervolgens gerangschikt van meest naar minst belangrijk voor hen. Klimaatverandering en veiligheid van Nederland zetten jongeren het vaakst op de eerste plek als belangrijkste onderwerp. Dit wordt gevolgd door pesten, wat 9 procent van de jongeren op plek 1 zet en het huizentekort, wat 6 procent op plek 1 zet. Alhoewel klimaatverandering dus door minder jongeren als belangrijk onderwerp wordt gekozen, zien de jongeren die dit kiezen dit wel vaak als het belangrijkste onderwerp. Daarmee ziet deze top 3 er iets anders uit dan de top 3 van de meest gekozen onderwerpen.

Figuur 2.4 Percentage jongeren dat een onderwerp op plek 1 in de rangorde van belangrijkste onderwerpen heeft gezet (n=1.295)

Veiligheid en huizentekort top of mind, pesten minder

Naast dat jongeren een lijst is voorgelegd met onderwerpen, is jongeren eerst in een open vraag gevraagd welke onderwerpen zij belangrijk vinden in Nederland. De veelgenoemde, spontane onderwerpen die jongeren hierbij noemen komen grotendeels overeen met de onderwerpen die zij aankruisen in de voorgelegde lijst. Ook uit zichzelf benoemen veel jongeren de veiligheid van Nederland/angst voor oorlog en het huizentekort. Daarnaast noemen veel jongeren klimaatverandering uit zichzelf als onderwerp dat zij belang vinden. Pesten is een onderwerp dat jongeren uit zichzelf maar in beperkte mate noemen, maar dat wel bovenaan de top 3 staat als het word voorgelegd in een lijst. Pesten is dus niet het eerste waar veel jongeren aan denken als belangrijk onderwerp, maar wel iets dat velen van hen belangrijk vinden.

2.3 Waar maken jongeren zich zorgen over bij deze onderwerpen?

Hieronder bespreken we de drie onderwerpen die de meeste jongeren belangrijk vinden en waarover zij zich zorgen maken bij deze onderwerpen. Dit doen we eerst kort aan de hand van de toelichtingen in de vragenlijst en daarna uitvoeriger op basis van de verdiepende resultaten uit de focusgroepen.

2.3.1 Pesten: zorgen over gevolgen daarvan en gebrek aan oplossingen

In toelichtingen in de vragenlijst beschrijven jongeren dat zij zich zorgen maken over pesten omdat de impact hiervan op de mentale gezondheid zeer groot kan zijn. *"Kinderen kunnen dan heel verdrietig raken en soms zelfmoord plegen en dat is niet de bedoeling."* Ook zien jongeren om zich heen dat er veel gepest wordt en zijn sommigen zelf ook gepest. Ze hebben het gevoel dat hier te weinig tegen gedaan wordt door scholen en volwassenen. *"Op scholen word er nog steeds veel gepest en ik zie mensen die daardoor lijden."* Daarnaast maakt een deel van de jongeren zich zorgen over de groeiende rol van sociale media in pesten. Hierdoor wordt pesten volgens hen nog meer verspreid en ook moeilijker zichtbaar. *"Je kan het niet altijd goed zien, ook door wat er op internet gebeurt."*

In de resultaten van de vragenlijst zien we dat pesten een belangrijker onderwerp is voor de jongere jongeren (10 t/m 15 jaar) in vergelijking met de oudere jongeren (16 t/m 17 jaar). Dit zien we ook bevestigd worden in de focusgroepen. Mogelijk komt dit doordat de jongere groep meer aandacht heeft voor de problemen die zij in hun directe omgeving zien en nog minder bezig zijn met bredere maatschappelijke onderwerpen. Een onderwerp zoals het huizentekort wordt in de focusgroepen eerder aangedragen door de oudere jongeren (16 t/m 17 jaar). Het onderwerp raakt deze jongeren, aangezien dit hun directe toekomst beïnvloed.

Onderstaand geven we een verdieping op de zorgen die jongeren hebben als het gaat om pesten. Deze inzichten komen voort uit de focusgroepen.

Pesten kent veel verschillende vormen

Net als in 2024, blijft pesten een belangrijk onderwerp. Bijna alle jongeren in de focusgroepen zien het in hun eigen omgeving gebeuren. Sommige jongeren gaven ook aan zelf gepest te worden. Pesten komt voor in **veel verschillende vormen**: de jongste groep (10 t/m 12 jaar) ziet voornamelijk het pesten op het schoolplein of in de klas, terwijl de oudere groepen **zowel fysieke als online** vormen van pesten zien. Online zien de jongeren vooral anonieme comments – op TikTok en Snapchat – en ontstaat soms de angst om jezelf online te kunnen zijn. Sommigen hadden ook ervaring met heftige filmpjes die worden gedeeld van bijvoorbeeld fysiek geweld. Op het schoolplein en in de klas merken jongeren verschillende pestgedragingen op, zoals nare opmerkingen, uitlachen, belachelijk maken, fysiek geweld (zoals vechten) en buitensluiten. Met name buitensluiten wordt beschouwd als een **meer verborgen** vorm van pesten. Jongeren erkennen dat pesten niet altijd even zichtbaar is voor anderen.

Daarnaast gaven jongeren aan dat het eerst vaak plagen is en hierna pas verandert in pesten. In de oudste groep (16 t/m 17 jaar) werd aangegeven dat het niet altijd duidelijk is wanneer het om pesten of plagen gaat, en dat de grenzen vaag zijn. De jongeren gaven aan dat het pesten vaker gebeurt bij jongeren die **"anders"** zijn.

"Ja, voor mensen is het natuurlijk makkelijker om online er gewoon wat onder te zetten. Want ja, je doet het toch niet in persoon. Je kan het gewoon achter je scherm doen. Dus dan durven ze dat veel eerder echt te zeggen." (meisje, 15 jaar)

"Het hoeft ook niet altijd met woorden te zijn. Als je iemand negeert of veel buitensluit, of gewoon een bepaalde blik geeft dan kan dat al best wel veel zeggen. En dat het vaak verborgen is." (meisje, 17 jaar)

Pesten heeft een grote impact en is een ingewikkeld probleem

De jongeren waren het er in alle groepen over eens dat pesten een **grote impact** heeft. Volgens de jongeren uit de oudste groep (16 t/m 17 jaar) hebben zowel fysiek als online pesten op hun eigen manier impact op het leven van de gepeste. Het fysieke pesten kent meer directe impact, omdat het bijvoorbeeld in de directe omgeving gebeurt en er ook sprake van geweld kan zijn. Terwijl hetgeen wat online is geplaatst verder van je afstaat – je kent degene online die je pest meestal niet –, maar het gebruikte materiaal wordt niet zomaar verwijderd en kan zo je hele leven achtervolgen. De jongeren waren het erover eens dat de impact daarnaast vaak blijvend is op de **lange termijn**. Pesten kan volgens de jongeren zorgen voor depressie en mogelijk leiden tot zelfmoord. Vrijwel alle deelnemers in de jongste groep (10 t/m 12 jaar) gaven aan dat ze op school les hebben gehad over de impact van pesten en dat ze die belangrijk vonden. De lessen hebben indruk gemaakt. Ze haalden verschillende (metaforische) voorbeelden aan uit de lessen, zoals inkt in water doen en te zien dat de inkt er vervolgens niet meer uitgaat.

"Ik denk dat het online wel vaker voorkomt, maar dat het in het echt veel heftiger is."
(jongen, 16 jaar)

"Als je op school gepest wordt, onder meisjes zie je dat buitensluiten een heel groot probleem is. Mensen die worden uitgelachen. Daar moet je dan elke dag naartoe [naar school]. Dan wordt je niet in elkaar geslagen, maar dan wordt je wel steeds eenzamer omdat je er niet bij bent. Dan kan je wel van school wisselen, maar dat gevoel houdt je ook bij je." (meisje, 16 jaar)

"Ik had bijvoorbeeld water en dan komt er inkt bij en dan krijg je het er niet heel uit."
(meisje, 10 jaar)

De jongeren in alle groepen waren het erover eens dat pesten meestal voorkomt uit **onzekerheid** van de pester. Anderen pesten soms mee door groepsdruk die ontstaat. Verder gaven zij aan dat het een **ingewikkeld** probleem is en dat het niet altijd even makkelijk is om een volwassene te betrekken. Sommigen hadden ook de ervaring dat er niet wordt ingegrepen bij het pesten op school. In de middelste groep (13 – 15 jaar) werd benoemd dat met name het **anoniem aankloppen** bij de vertrouwenspersonen ingewikkeld is. Soms wordt vertrouwelijke informatie gedeeld met ouders, wat jongeren als zeer onaangenaam ervaren. Hierdoor staat het aankaarten van pesten onder druk, omdat de anonimiteit niet wordt gewaarborgd.

"Als je pest, dan ben je onzeker over jezelf. Dus ik ben onzeker over mijn haar, dat ik dan tegen [naam] zeggen dat ze lelijk haar heeft." (meisje, 12 jaar)

"Dat vind ik gewoon jammer, zeggen dat het anoniem is en dat is dan niet zo." (meisje, 15 jaar)

Lastig om je mening te geven over grote onderwerpen

Jongeren is ook gevraagd hoe zij het vinden om hun mening te geven over grote onderwerpen. Jongeren in de oudste groep (16 t/m 17 jaar) vinden het logisch dat iedereen zijn mening mag geven, en dat meningsverschillen erbij horen. In de jongere groepen werd aangegeven dat het soms **lastig** kan zijn om je mening te geven over grote onderwerpen, zoals het onderwerp pesten. Dit was vooral omdat anderen hier **heftig en fel** op kunnen reageren, of het kan leiden tot ruzie of buitensluiting. Volgens de jongeren is het vooral moeilijk om je mening te delen in grote groepen, omdat je dan **anders** bent en dan is de kans dat je hiermee gepest wordt groter.

"Ik geef niet echt mening over grote onderwerpen en belangrijke dingen. Er kunnen zoveel verschillende meningen zijn, dan kan er ruzie komen." (meisje, 14 jaar)

"Vaak willen mensen bij de groep horen. En als je dan een andere mening hebt, of gewoon anders bent of iets anders wilt, dan wordt daar vaker bij gepest." (jongen, 10 jaar)

"Het ligt aan je omgeving. In een vertrouwde omgeving heb ik geen moeite om mijn mening te geven." (meisje, 16 jaar)

2.3.2 Huizentekort: angst zelf geen huis te kunnen vinden

Jongeren geven in de vragenlijst bij het onderwerp huizentekort aan zich met name zorgen te maken om in de toekomst geen huis te kunnen vinden. Ze zijn bang dat zij dit niet kunnen betalen omdat de huizenprijzen zo hoog zijn en ook bang om geen huis te kunnen vinden omdat het aanbod beperkt is. *"Huizen zijn veel te duur, hoe kan ik dat later betalen???"*

Jongeren zijn bang dat zij hierdoor langer dan zij willen bij hun ouders moeten blijven wonen. Dit heeft grote gevolgen voor hun toekomstperspectief en beperkt hen in persoonlijke ontwikkeling en onafhankelijkheid. *"Ik bang ben dat ik tot mijn veertigste bij mijn ouders moet blijven wonen en geen kinderen kan nemen."* Een deel van de jongeren maakt zich ook zorgen over dat er door de overheid te weinig wordt gedaan om het huizentekort aan te pakken. *"Ik wil straks wel ergens kunnen wonen en de overheid doet nu helemaal niks eraan behalve ruzie maken met elkaar."*

Huizentekort staat toekomstperspectief in de weg

In alle focusgroepen hadden de jongeren ervaring met het huizentekort: bijvoorbeeld door de scheiding van ouders, broers en zussen die graag op kamers willen maar genooddaakt zijn thuis te wonen, en het opnemen van vluchtelingen in huis. Onder de oudere jongeren komt het probleem potentieel het dichtstbij. Jongeren wisten bijvoorbeeld niet zeker of ze een kamer zouden kunnen vinden als ze zouden gaan studeren, of dat ze een huis zouden kunnen kopen. Een jongere gaf als voorbeeld dat hij zich had ingeschreven bij acht verschillende studentensteden in de hoop een studentenkamer te vinden. Sommige jongeren gaven aan dat het toch **geen nut** had om je in te schrijven, omdat je ongeveer 10 jaar op een wachtlijst terecht zou komen. Daarnaast zou het huizentekort ook invloed kunnen hebben op **andere mijlpalen** in het leven, zoals gaan trouwen.

"Wij nemen mensen in huis die naar Nederland vluchten, met een care B&B. [...] Ik vind het best belangrijk dat er genoeg huizen zijn. Het is een plek waar je je veilig voelt."
(meisje, 10 jaar)

"Het is niet per se een tekort, maar als je voor 300.000 euro maar heel weinig ruimte hebt of als je later kinderen hebt en die willen ergens buiten spelen, dan heb je geen ruimte. Dan moet je altijd naar de speeltuin toe ofzo, dan kan je niet in je eigen achtertuin." (jongen, 11 jaar)

"Ja, mijn broer is 23, uit mijn hoofd, of 24 [...] En die woont nog steeds bij zijn moeder, omdat ik denk dat hij het gewoon echt niet kan betalen nog, omdat het zo duur is."
(jongen, 14 jaar)

"Die kunnen dan gewoon niet eens trouwen, omdat ze geen huis hebben. Je gaat ook niet snel bij je ouders dan wonen." (meisje, 17 jaar)

"500 aanmeldingen voor één kamer, dat is gewoon niet te doen." (meisje, 17 jaar)

"Maar dan moet je nog steeds 10 jaar wachten, dus al ben je er op de eerste dag gelijk bij, het heeft toch geen nut, want je moet toch 10 jaar wachten." (meisje, 17 jaar)

Ongelijkheid rondom het huizentekort

Net als in 2024, gaven jongeren aan dat het huizentekort de kloof tussen arm en rijk vergroot: de rijken hebben (nog) voldoende geld om een woning te betalen, maar de armen hebben dat steeds minder vaak. Doordat mensen geen huis kunnen betalen, zijn ze vaak gedwongen om een huis te huren. Volgens de jongeren is het huren van een huis op de lange termijn duur. De vraag ontstond hoe het mogelijk is voor de jongeren om een huis te kunnen betalen zonder hun hele leven te moeten werken om de schulden af te betalen.

"Als het niet stopt, kunnen we nu niets kopen. Alleen als we Elon Musk zijn." (meisje, 12 jaar)

"Nu lijkt het alsof er te weinig huizen zijn, maar eigenlijk is het gewoon te duur." (meisje, 11 jaar)

"Gewoon dat heel veel rijke mensen gewoon vijf huizen hebben en de rest helemaal niks."
(jongen, 14 jaar)

"Als je geen geld hebt, of je ouders zijn niet zo welvarend, dan heb je al geen kans meer."
(meisje, 17 jaar)

Moeten meer huizen gebouwd worden?

De jongeren gaven aan dat het huizentekort een **ingewikkeld probleem** is. Het huizentekort zou deels komen door overbevolking in Nederland. Het dilemma ontstond of meer huizen gebouwd zouden moeten worden of dat we natuur en groen in Nederland willen behouden. Wanneer meer huizen gebouwd zouden worden, moet er meer plek worden gecreëerd door natuur en groen weg te halen, wat weer slecht is voor het klimaat. In de oudste groep (16 t/m 17 jaar) werd aangegeven

dat het huizentekort een **politiek probleem** is, omdat het huizentekort en het stikstofprobleem samenhangen. In alle groepen vonden de jongeren het moeilijk om met een oplossing te komen. In de jongste groep (10 t/m 12 jaar) werd aangegeven dat oorlog voeren om meer land in te nemen, en hierdoor ruimte te creëren, ook niet de oplossing zou zijn.

"We kunnen ook moeilijk oorlog gaan voeren om meer ruimte te creëren. Dat is ook niet handig." (meisje, 10 jaar)

"Volgens mij is het vooral een heel erg politiek probleem ook. [...] Dan moet je ook het hele stikstofprobleem aanpassen. En je kan ook wel dingen goedkoper gaan maken, maar dan heb je als huizenbouwer weer minder reden om huizen te gaan bouwen. Dus het is vooral een heel ingewikkeld probleem." (jongen, 16 jaar)

2.3.3 Veiligheid van Nederland: zowel in internationaal als nationaal perspectief

In toelichtingen in de vragenlijst komt naar voren dat veiligheid van Nederland twee verschillende kanten bevat. Ten eerste zijn er jongeren die zich zorgen maken om de veiligheid van Nederland in internationaal perspectief. Zij zien dat er veel spanningen zijn in de wereld, bijvoorbeeld door de oorlog in Oekraïne en zijn bang dat er ook in Nederland oorlog zou kunnen komen. *"Met al die oorlogen moeten we goed gaan nadenken om ervoor te zorgen dat er geen oorlog in Nederland komt."*

Ten tweede zijn er jongeren die zich zorgen maken om de veiligheid in Nederland en hun eigen persoonlijke veiligheid. In hun ogen nemen criminaliteit en geweld toe. Zij horen hierover veel in de media. *"Je hoort steeds vaker over steek en schietpartijen."* Ook voor hen persoonlijk zorgt dit voor angst: *"Het niet veilig is om alleen buiten te spelen."*

Veiligheid van Nederland is een breed onderwerp

Ook in de focusgroepen dachten jongeren bij het onderwerp 'veiligheid van Nederland' aan verschillende thema's, zoals de buitenlandse dreigingen (oorlog en conflict) en veiligheid op straat in Nederland (criminaliteit). In alle groepen werd echter besproken dat het vooral gaat over hoe veilig mensen zich in Nederland **voelen**. Jongeren gaven aan dat ze Nederland niet als heel onveilig ervaren, maar ook niet per se als veilig.

Op het nieuws, social media en om hen heen horen en zien ze de **internationale conflicten** voorbij komen, zoals de oorlog in Oekraïne, de onrust rondom Poetin en Trump, en de discussie rondom de investering in defensie.

In het nieuws zien zij ook geweldsincidenten, waaronder steekpartijen – vooral in de grote steden – en de kidnapping van kinderen. Verder gaven een aantal jongeren aan ervaring te hebben met het **lastiggeval** worden op straat – dit was henzelf overkomen of een ander uit hun omgeving. Ook waren een aantal jongeren bang voor het lastigvallen van vrouwen op straat. In de jongste groep (10 t/m 12 jaar) werden ook de zorgen rondom de invloed van Andrew Tate besproken, omdat hij vrouwonvriendelijk handelen promoot, zoals geweld tegen vrouwen. Een aantal jongeren had ook ervaring met het meenemen van messen naar school.

"Het is gevaarlijk dat we nu Oekraïne gaan helpen, en als het dan fout gaat, dan kunnen ze ook naar ons komen, wij zijn geen groot land." (jongen, 14 jaar)

"Ze proberen wel Nederland veiliger te maken. Het is nog steeds niet de aller veiligste plek." (jongen, 10 jaar)

"Op de middelbare school namen ze zakmessen mee." (meisje, 13 jaar)

"Er zijn steeds vaker mannen die denken dat ze iets bij vrouwen kunnen doen. Ik heb het zelf niet meegemaakt. Maar ik ken wel mensen die over straat lopen en dan iets mee maken." (meisje, 12 jaar)

"Ik denk aan de veiligheid op straat als vrouw. Het is wel, je hoort het vaak om je heen, en ik heb zelf ook dat soort ervaringen. Dat mensen dingen naroeppen, en vooral mannen dingen proberen. Dat zou niet zo moeten, maar het is wel zo." (meisje, 17 jaar)

"Je hebt ook heel veel steekpartijen. Het komt heel vaak in het nieuws." (jongen, 11 jaar)

2.4 Oplossingen

In deze paragraaf bespreken we de diverse oplossingen die jongeren aandragen voor pesten, het huizentekort en de veiligheid van Nederland. Dit doen we aan de hand van de resultaten uit de focusgroepen. Een deel van de oplossingen die jongeren aandragen bestaat (mogelijk) al, hiermee wordt in dat geval vooral het belang van deze oplossingen benadrukt.

2.4.1 Pesten heeft nog steeds meer structurele aandacht nodig

Net als in 2024, dragen jongeren ideeën aan die te maken hebben met de **structurele aanpak van het pesten**. Oplossingen die jongeren noemen in de focusgroepen die hieraan bijdragen zijn:

- Lessen op school helpen je enerzijds leren wat de impact van pesten is en anderzijds hoe je om moet gaan met pesten. Daarnaast zou het in zulke lessen kunnen gaan over het creëren van een veilige omgeving: hoe kunnen kinderen zich gezien en gehoord voelen en het gevoel krijgen dat ze mogen praten over pesten.
- Op de basisschool proberen te richten op preventie van pesten en op de middelbare school meer richten op het tegengaan van pesten.
- De oudere jongeren waren het erover eens dat de fysieke hokjes waar een vertrouwenspersoon aanspreekbaar is op middelbare scholen niet voldoende helpen: de drempel om hierheen te gaan is te hoog, omdat anderen kunnen zien dat jij hierheen gaat. In plaats daarvan zouden online gesprekken kunnen helpen. Er werd aangedragen om iemand beschikbaar te maken die altijd online (telefonisch) bereikbaar is.
- Vertrouwen en anonimiteit spelen een belangrijke rol bij het aankaarten van pesten en het durven praten over pesten. Nu wordt vertrouwelijke informatie soms gedeeld met bijvoorbeeld ouders, wat de jongeren als zeer onprettig ervaren. Hierdoor nemen ze docenten of vertrouwenspersonen minder snel in vertrouwen. Dit kan ertoe leiden dat pesten onder de oppervlakte blijft. Terwijl het volgens de jongeren belangrijk is om het aan te blijven kaarten.
- Meer omkijken naar de pester zou volgens de oudste groep (16 t/m 17 jaar) kunnen helpen, door samen te onderzoeken waar het pestgedrag vandaan komt. Op deze manier is er een verschuiving van de fouten van de pester naar een positievere aanpak. Een alternatieve uitlaatklep voor het pesten, zou de pester kunnen helpen om lekkerder in haar/zijn vel te zitten.

"Ja, ik denk dat het beter werkt om misschien iemand van je leeftijd te spreken, want docenten zouden het dan toch wel aan je ouders vertellen, dat weet ik uit ervaring."
(meisje, 15 jaar)

"Online gewoon, net zoals dit misschien. [...] Nou, want dan heb je geen hokjes bijvoorbeeld en kan niemand je ook zien en dan kan je gewoon thuis vanuit je huis een gesprek houden." (jongen, 14 jaar)

"Misschien ook naar de pesters zelf, daar meer naar kijken. [...] Omdat het ook ergens vandaan komt. [...] Geef hen een andere manier om het eruit te kunnen gooien." (meisje, 17 jaar)

2.4.2 Huizentekort: meer regelgeving rondom huizenbezit

De jongeren vonden het ingewikkeld om oplossingen aan te dragen voor het huizentekort, omdat dit probleem zo groot en complex is dat hier weinig concrete oplossingen voor zijn. Ook is dit iets wat verder van jongeren afstaat dan bijvoorbeeld pesten. De meeste oplossingen die werden aangedragen, hadden te maken met de **regelgeving rondom huizenbezit en de huizenmarkt**:

- De overheid moet bepalen wat de maximale prijs zou zijn waarvoor een huis verkocht mag worden. Wanneer iemand zich niet aan de regels houdt, zou een boete opgelegd kunnen worden. De jongeren gaven wel als kanttekening aan dat dit lastig te controleren is.
- Oude huizen afbreken omdat deze huizen veel onderhoud kosten. In plaats van deze huizen kunnen meer milieuvriendelijke nieuwe woningen gebouwd worden die tevens minder kosten in onderhoud.
- De overheid zou mensen kunnen uitkopen als ze meerdere huizen bezitten.
- Daarnaast zou een wet voor een woninglimiet gecreëerd kunnen worden. Op deze manier komen meer huizen vrij voor mensen die ook op zoek zijn naar een woning.
- Vanuit de overheid bepalen dat een bepaald percentage van de woningen starterswoningen moeten zijn.

"Ja, ik wou net zeggen, misschien dat je gewoon een wet moet maken dat je maximaal zoveel huizen mag hebben." (jongen, 14 jaar)

"Als je de baas van Nederland bent, kun je tegen iedereen zeggen 'je mag de huizen voor niet twee keer zo duur verkopen'." (jongen, 10 jaar)

2.4.3 Veiligheid van Nederland: veiliger kunnen en gaan voelen

Jongeren vinden het belangrijk dat we ons in Nederland **veiliger kunnen en gaan voelen**. Aan de ene kant heeft dit te maken met de internationale conflicten en aan de andere kant gaat het om de veiligheid (op straat) in Nederland. In de focusgroepen worden onderstaande oplossingen genoemd, die bijdragen aan het veiliger voelen:

- Meer lantaarnpalen plaatsen, want licht geeft de jongeren een gevoel van veiligheid. De jongeren gaven aan dat er meer vervelende dingen in het donker dan in het licht gebeuren, want er is ook meer kans dat anderen iets onveiligs zien gebeuren wanneer er voldoende licht is.

- Volgens de jongeren is er meer aandacht nodig voor dit onderwerp. Via het Ministerie van Justitie en Veiligheid zou het meer op de kaart gezet kunnen worden.
- Politie of sociale werkers zouden de rol op zich kunnen nemen om voorlichting op scholen te geven over veiligheid in Nederland: hoe kun je veilig over straat en hoe kun je onveiligheid vermijden?
- In kaart brengen in welke wijken mensen zich onveilig voelen. Vervolgens zou gekeken moeten worden naar hoe deze plekken veiliger gemaakt kunnen worden. Het is hierbij belangrijk dat de oorzaak wordt opgelost en dat gericht actie wordt ondernomen.
- Meer mensen werven voor het leger om gereed te zijn voor internationale conflicten. De jongeren waren het erover eens dat verplichte dienstplicht hiervoor niet de beste oplossing is. De reclames van Defensie vonden ze positief, omdat hierdoor het leger wel aantrekkelijker wordt gemaakt, maar mensen niet gedwongen worden. Wanneer er daadwerkelijk oorlog uitbreekt, is het volgens de jongeren wel nodig om de dienstplicht weer in te stellen.

"Ik krijg steeds vaker reclame van defensie op YouTube, dat vind ik wel goed want dat maakt het aantrekkelijker en dan ga je mensen niet dwingen." (jongen, 14 jaar)

"Meer lantaarnpalen. Ik voel me veiliger in het licht. Er gebeurt meer in het donker dan in het licht." (meisje, 12 jaar)

"Er zijn wel plekken in bepaalde wijken waar mensen zich onveilig voelen. Hangjongeren waar drugs wordt gedaan. Ze moeten goed kijken waar die plekken zijn en hoe je daar een veilige sfeer kan maken." (meisje, 16 jaar)

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

